

РЕГИОНАЛЕН ЦЕНТЪР
ЗА ПОДКРЕПА НА ПРОЦЕСА
НА ПРИОБЩАВАЩОТО ОБРАЗОВАНИЕ
СОФИЯ-ГРАД

НАСОКИ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА **РАНЕН СКРИНИНГ** ПРИ ОБУЧИТЕЛНИ ЗАТРУДНЕНИЯ В ДЕТСКАТА ГРАДИНА

www.rcsf.bg

2024

Технически изпълнител: **ПРИНТ Д ЕООД**

Авторски екип: **РЦПППО – София-град**

www.rcsf.bg

2024

НАСОКИ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ
НА **РАНЕН СКРИНИНГ**
ПРИ ОБУЧИТЕЛНИ ЗАТРУДНЕНИЯ
В ДЕТСКАТА ГРАДИНА

Съдържание

1. Въведение	3
2. Области на развитие за оценка	5
2.1. Когнитивно развитие	6
2.2 Езиково развитие	11
2.3 Моторно развитие	15
2.4. Социално-емоционално развитие	18
2.5 Адаптивни умения	22
3. Организация на скрининговия процес	30
Приложения	33

1. Въведение

Ранното откриване на обучителни затруднения в предучилищна възраст е от ключово значение за своевременната интервенция и подкрепа на децата. Скрининговият процес в детската градина позволява идентифициране на деца, които могат да имат трудности в обучението, преди да се проявят сериозни академични проблеми.

Настоящите насоки са разработени с цел да подпомогнат специалистите в детските градини при провеждане на систематичен и ефективен скрининг за обучителни затруднения при деца на възраст 4-6 години.

Основни принципи

Ранна интервенция: Колкото по-рано се открият потенциалните затруднения, толкова по-ефективна може да бъде подкрепата.

Холистичен подход: Скринингът включва оценка на различни аспекти от развитието на детето – когнитивни, езикови, моторни и социално-емоционални.

Сътрудничество: Процесът изисква активно участие на възпитатели, родители и специалисти.

Индивидуален подход: Всяко дете се оценява индивидуално, като се отчитат неговите уникални особености и потребности.

Цели и задачи на ранния скрининг

Основни цели

- **Идентификация на риск:** Откриване на деца с повишен риск от развитие на обучителни затруднения.
- **Превенция:** Предотвратяване на задълбочаване на съществуващи проблеми чрез ранна интервенция.
- **Планиране на подкрепа:** Разработване на индивидуални планове за развитие и подкрепа.
- **Подготовка за училище:** Осигуряване на плавен преход към училищното обучение.

Конкретни задачи:

- Оценка на готовността за училище
- Идентификация на силните страни и области за развитие
- Определяне на необходимостта от допълнителна подкрепа
- Насочване към специалисти при необходимост
- Разработване на стратегии за подкрепа в семейна и институционална среда

2. Области на развитие за оценка

Ранното откриване на обучителни затруднения в предучилищна възраст е от ключово значение за своевременната интервенция и подкрепа на децата. Скрининговият процес в детската градина позволява идентифициране на деца, които могат да имат трудности в обучението, преди да се проявят сериозни академични проблеми.

Настоящите насоки са разработени с цел да подпомогнат специалистите в детските градини при провеждане на систематичен и ефективен скрининг за обучителни затруднения при деца на възраст 4-6 години.

2.1. Когнитивно развитие

Когнитивното развитие представлява основата на ученето и включва всички ментални процеси, които позволяват на детето да придобива, обработва, съхранява и използва информация. В предучилищна възраст това развитие протича интензивно и полага основите за бъдещите академични постижения.

ВНИМАНИЕ И КОНЦЕНТРАЦИЯ

Способността за внимание и концентрация е критична за ефективното учене и социално функциониране. При деца на 4-6 години се очаква постепенно увеличаване на продължителността и качеството на вниманието.

Типично развитие по възрасти:

- 4 години: 8-12 минути устойчиво внимание при интересни дейности
- 5 години: 10-15 минути при структурирани задачи
- 6 години: 15-20 минути при академични дейности

Ключови показатели за оценка:

- **Селективно внимание** – способността да се фокусира върху релевантната информация, игнорирайки дистракторите
- **Устойчиво внимание** – поддържане на фокуса върху задача за подходящ период от време
- **Разделено внимание** – способността да следи няколко неща едновременно
- **Превключване на вниманието** – гъвкавост при преминаване от една задача към друга

Предупредителни сигнали:

- Невъзможност да се концентрира върху задача за повече от 2-3 минути
- Постоянно разсейване от незначителни стимули
- Трудности при завършване на започнати дейности
- Чести „мечтания“ или „изключвания“ от ситуацията

- Хиперфокусиране върху предпочитани дейности с невъзможност за превключване

Техники за оценка:

- Наблюдение по време на свободна игра и структурирани дейности
- Задачи за сортиране с дистрактори
- Игри с правила, изискващи концентрация
- Пъзели и конструктивни дейности
- Слушане на разказ с последващи въпроси

ПАМЕТ (КРАТКОВРЕМЕННА И ДЪЛГОВРЕМЕННА)

Паметта е фундаментална когнитивна функция, която позволява съхраняването и извличането на информация. При предучилищните деца се развиват както капацитетът, така и стратегиите за запаметяване.

Кратковременна памет: Способността да се задържи ограничено количество информация за кратък период (секунди до минути).

Възрастови очаквания:

- 4 години: 3-4 елемента (думи, числа, предмети)
- 5 години: 4-5 елемента
- 6 години: 5-6 елемента

Дълговременна памет: Включва както декларативната памет (факти, събития), така и процедурната памет (умения, навици).

Ключови компоненти за оценка:

- **Работна памет** – манипулиране на информация, докато се държи в съзнанието
- **Епизодична памет** – спомени за лични преживявания
- **Семантична памет** – обща информация и факти
- **Процедурна памет** – автоматизирани умения и навици

Предупредителни сигнали:

- Забравяне на прости инструкции веднага след получаването им
- Неспособност да припомни събития от същия ген
- Трудности при заучаване на песни, стихотворения или правила
- Повтарящи се грешки въпреки корекции
- Трудности при припомняне на имена на познати хора или предмети

Техники за оценка:

- Повтаряне на цифрови редове (напред и назад)
- Запомняне на списъци с думи или предмети
- Разказване на история след прослушване
- Игра „Какво липсва?“ с предмети
- Следване на инструкции с няколко стъпки

ЛОГИЧЕСКО МИСЛЕНЕ

Логическото мислене включва способността да се анализира информация, да се правят заключения и да се решават проблеми чрез систематично разсъждение.

Основни компоненти:

- **Причинно-следствени връзки** – разбиране как едно събитие води до друго
- **Класификация** – групиране на обекти по сходни характеристики
- **Сравнение** – идентифициране на сходства и различия
- **Последователност** – разбиране на реда и модели
- **Аналогично мислене** – трансфер на знания от една ситуация в друга

Възрастово развитие:

- 4 години: Прости категоризации, основни причинно-следствени връзки
- 5 години: По-сложни класификации, разбиране на последователности
- 6 години: Аналогично мислене, решаване на прости логически проблеми

Предупредителни сигнали:

- Невъзможност да групира предмети по очевидни характеристики
- Неразбиране на прости причинно-следствени връзки
- Трудности при намиране на модели или последователности
- Конкретно мислене без способност за абстракция
- Неспособност да прави прогнози въз основа на налична информация

РЕШАВАНЕ НА ПРОБЛЕМИ

Тази способност включва идентифициране на проблем, генериране на възможни решения, избор на най-подходящото и оценка на ефективността му.

Етапи на решаване на проблеми:

1. Разпознаване на проблема
2. Анализ на ситуацията
3. Генериране на възможни решения
4. Избор на стратегия
5. Изпълнение на решението
6. Оценка на резултата

Възрастови особености:

- 4 години: Пробно-грешкови стратегии, ограничено планиране
- 5 години: По-систематични подходи, използване на предишен опит
- 6 години: Планиране, хипотези, корекции на стратегиите

Предупредителни сигнали:

- Пасивност при среща с проблеми
- Използване само на един подход, независимо от ефективността
- Невъзможност да се поучи от грешки
- Бързо отказване при първа трудност
- Неспособност да адаптира стратегиите според ситуацията

ПРОСТРАНСТВЕНО ВЪЗПРИЯТИЕ

Способността да се разбира и манипулира пространствената информация, включително форми, размери, позиции и движения в пространството.

Ключови компоненти:

- **Визуално възприятие** – разпознаване и интерпретация на визуални стимули
- **Пространствени отношения** – разбиране на позицията на обектите
- **Ментална ротация** – въображаемо завъртане на обекти
- **Визуоконструктивни умения** – създаване и възпроизвеждане на модели
- **Картографски умения** – ориентация в пространството

Възрастово развитие:

- 4 години: Основни геометрични форми, прости пространствени понятия
- 5 години: По-сложни форми, разбиране на перспектива
- 6 години: Ментална ротация, сложни конструкции

Предупредителни сигнали:

- Трудности при разпознаване на основни форми
- Объркване на посоките (ляво-дясно, горе-долу)
- Неспособност да копира прости геометрични фигури
- Трудности при сглобяване на пъзели или конструктори
- Проблеми с ориентацията в познати пространства

2.2. Езиково развитие

Езиковото развитие е комплексен процес, който включва овладяването на всички аспекти на езика – от разбирането до производството на речта. То е тясно свързано с когнитивното развитие и е критично за академичния успех.

РАЗБИРАНЕ НА РЕЧТА (РЕЦЕПТИВЕН ЕЗИК)

Способността да се разбира говоримият език, включително думи, фрази, изречения и по-сложни текстове.

Компоненти на разбирането:

- **Лексикално разбиране** – познаване значението на думите
- **Синтактично разбиране** – разбиране на граматическите структури
- **Семантично разбиране** – извличане на смисъла от контекста
- **Прагматично разбиране** – разбиране на социалните аспекти на езика

Възрастови очаквания:

- 4 години: 4000-6000 думи речник, сложни изречения
- 5 години: 8000-10000 думи, разбиране на абстрактни понятия
- 6 години: 12000-14000 думи, метафори и идиоми

Предупредителни сигнали:

- Неразбиране на прости инструкции
- Неподходящи отговори на въпроси
- Объркване на сходни по звучене думи
- Трудности при следване на разговори
- Нужда от често повтаряне и опростяване

Техники за оценка:

- Инструкции с нарастваща сложност
- Въпроси за разбиране след разказ
- Показване на картинки според описания
- Игри с категории и асоциации
- Следване на последователности от команди

ГОВОРНА РЕЧ И АРТИКУЛАЦИЯ (ЕКСПРЕСИВЕН ЕЗИК)

Способността да се произвеждат звуци, гуми и изречения по ясен и разбираем начин.

Артикулационно развитие: Последователното овладяване на различните звуци според тяхната сложност.

Възрастови норми за звуци:

- До 4 години: /п/, /б/, /м/, /н/, /т/, /г/, /к/, /з/, /х/, /ф/, /в/
- До 5 години: /л/, /с/, /з/, /ц/, /ч/, /ш/, /ж/
- До 6 години: /р/, смесени звукове (/ск/, /сп/, /тр/)

Качества на речта:

- Яснота – разбираемост за непознати слушатели
- Течност – плавност без прекъсвания
- Просодия – интонация, ритъм, ударение
- Гласовност – качество на гласа

Предупредителни сигнали:

- Неразбираема реч за възрастта
- Заместване или пропускане на звуци
- Заекване или други течности
- Монотонна или неестествена интонация
- Хрипкав или неподходящ глас

РЕЧНИК И ГРАМАТИКА

Овладяването на думите и правилата за тяхното комбиниране в смислени изречения.

Лексикално развитие:

- Пасивен речник – гуми, които детето разбира
- Активен речник – гуми, които детето използва
- Семантични мрежи – връзки между понятията
- Морфологични умения – разбиране на частите на думите

Граматично развитие:

- Синтаксис – ред на думите в изречението
- Морфология – промени в думите (число, време, род)
- Сложност на изреченията – използване на свързки и подчинени части

Възрастови очаквания:

- 4 години: Изречения от 4-6 думи, основни граматични правила
- 5 години: Сложни изречения, правилно използване на времена
- 6 години: Разказване на последователни истории, абстрактни понятия

Предупредителни сигнали:

- Ограничен речник за възрастта
- Телеграфна реч (липса на граматични елементи)
- Постоянни граматични грешки
- Трудности при намиране на подходящи думи
- Неспособност да обяснява или описва

ФОНОЛОГИЧНО ОСЪЗНАВАНЕ

Способността да се разпознават и манипулират звуковете единици на езика (срички, звукове, рими).

Нива на фонологичното съзнание:

1. Ритмично съзнание – разпознаване на ритъма в речта
2. Римно съзнание – идентифициране на сходни окончания
3. Сричково съзнание – разделяне на думите на срички
4. Фонемично съзнание – манипулиране на отделни звукове

Развитийна последователност:

- 3-4 години: Римни игри, прости ритми
- 4-5 години: Сричково деление, алитерация
- 5-6 години: Начални и крайни звукове, прости манипулации

Значение за четенето: Фонологичното съзнание е най-силният предиктор за успеха в четенето и писането.

Предупредителни сигнали:

- Неспособност да разпознае рими
- Трудности при ритмични игри
- Невъзможност да дели гумите на срички
- Неразпознаване на първия звук в гумата
- Липса на интерес към звуковете игри

Техники за оценка:

- Римни игри и песни
- Ритмично тропане
- Сричково ръкопляскане
- Игри с началните звукове
- Звукови substitutions и манипулации

ПРЕДПОСТАВКИ ЗА ЧЕТЕНЕ И ПИСАНЕ

Умения и знания, които подготвят детето за успешно овладяване на писмеността.

Основни компоненти:

- **Знание за печата** – разбиране как функционира писмената реч
- **Познаване на буквите** – идентификация и именуване
- **Фонемно-графемни връзки** – свързване на звуци с букви
- **Разбиране за думи** – концепцията за дума като единица
- **Мотивация за четене** – интерес към книги и истории

Знание за печата:

- Книгите се четат отляво надясно, отгоре надолу
- Думите са разделени с интервали
- Буквите представляват звуци
- Четенето носи смисъл

Познаване на буквите:

- Визуално разпознаване на буквени форми
- Именуване на буквите
- Разбиране, че буквите представляват звуци
- Писане на буквите

Възрастови очаквания:

- 4 години: 10-15 букви, интерес към писането
- 5 години: 20-26 букви, прости думи
- 6 години: Всички букви, начални опити за четене

Предупредителни сигнали:

- Липса на интерес към книги
- Неразпознаване на собственото име
- Трудности при копиране на букви
- Неразбиране за посоката на четене
- Липса на връзка между говоримата и писмената реч

2.3. Моторно развитие

Моторното развитие включва овладяването на движенията и е критично за независимостта, ученето и социалното участие на детето.

ОБЩА МОТОРИКА

Използването на големите мускулни групи за движения на цялото тяло или големите му части.

Основни умения:

- Локомоаторни умения – ходене, бягане, скачане
- Нелокомоаторни умения – балансиране, навеждане, въртене
- Манипулативни умения – хвърляне, хващане, ритане

Възрастови очаквания:

- 4 години: Скачане на един крак, катерене, треколка
- 5 години: Скипинг, балансиране на една нога 8-10 секунди
- 6 години: Велосипед без помощни колела, организирани спортове

Предупредителни сигнали:

- Клумсина и честни падания
- Избягване на физически дейности

- Трудности с координацията
- Забавяне в основните двигателни етапи
- Необичайни движения или постави

ФИНА МОТОРИКА

Прецизни движения на малките мускули, особено на ръцете и пръстите.

Ключови умения:

- Хватка – различни начини на гържане на предмети
- Пръстова ловкост – независими движения на пръстите
- Двуръчна координация – използване на двете ръце заедно
- Прецизност – точни, контролирани движения

Развитие на хватката:

- Цилиндрична хватка (4-5 години)
- Триподна хватка (5-6 години)
- Зряла молива хватка (6+ години)

Възрастови очаквания:

- 4 години: Ножици, проста хватка на молив
- 5 години: Копиране на фигури, точкуване
- 6 години: Завързване на връзки, писане на букви

Предупредителни сигнали:

- Слаба хватка или нетипични хващания
- Трудности с ножици или молив
- Избягване на дребни дейности
- Забавено развитие на независимостта
- Умора при фина движения

КООРДИНАЦИЯ ОКО-РЪКА

Способността да се координират зрителната информация с движенията на ръцете.

Компоненти:

- **Визуално проследяване** – следене на движещи се обекти
- **Визуално насочване** – точно посягане към цели
- **Визуален контрол** – корекция на движенията въз основа на зрителна обратна връзка

Развитийни дейности:

- Хвърляне и хващане на топки
- Нанизване на мъниста
- Рисуване и оцветяване
- Конструирание и сглобяване

Предупредителни сигнали:

- Неточно посягане към предмети
- Трудности при хващане на топки
- Неспособност да следи движещи се обекти
- Проблеми с дейности изискващи прецизност
- Необичайни компенсаторни стратегии

ВИЗИОМОТОРНА ИНТЕГРАЦИЯ

Способността да се координират Визуалното възприятие с моторните отговори.

Основни процеси:

- **Визуално възприятие** – интерпретация на зрителната информация
- **Моторно планиране** – планиране на движенията
- **Моторно изпълнение** – реализация на плана
- **Обратна връзка** – корекция въз основа на резултата

Практически приложения:

- Копиране на форми и букви
- Рисуване според модел
- Почерк и писане
- Конструктивни дейности

Възрастови очаквания:

- 4 години: Копиране на кръг, вертикални линии
- 5 години: Копиране на триъгълник, прости букви
- 6 години: Копиране на диамант, име и числа

Предупредителни сигнали:

- Неспособност да копира прости форми
- Значителни разлики между оригинала и копието
- Дисорганизирано пространствено разпределение
- Трудности с величината и пропорциите
- Използване на необичайни стратегии

2.4. Социално-емоционално развитие

Социално-емоционалното развитие включва способността да се разбират и управляват емоциите, да се установяват положителни взаимоотношения и да се взимат отговорни решения.

СОЦИАЛНИ УМЕНИЯ

Способностите необходими за ефективно взаимодействие с други хора.

Основни компоненти:

- Комуникативни умения – вербална и невербална комуникация
- Умения за сътрудничество – работа в група, споделяне
- Умения за решаване на конфликти – мирно решаване на разногласия
- Емпатия – разбиране на чувствата на другите
- Социална перцепция – четене на социални сигнали

Възрастово развитие:

- 4 години: Паралелна игра, основни социални правила
- 5 години: Кооперативна игра, приятелства
- 6 години: Сложни социални ситуации, групово членство

Предупредителни сигнали:

- Изолация и избягване на връстници
- Агресивно или деструктивно поведение
- Неразбиране на социални норми
- Трудности при споделяне и сътрудничество
- Неподходящи социални отговори

ЕМОЦИОНАЛНА РЕГУЛАЦИЯ

Способността да се управляват и контролират емоционалните състояния и реакции.

Ключови процеси:

- Емоционално разпознаване – идентифициране на собствените и чуждите емоции
- Емоционално разбиране – познаване на причините за емоциите
- Емоционален контрол – управление на интензивността и изразяването на емоциите
- Емоционална адаптация – приспособяване според ситуацията

Стратегии за регулация:

- Дълбоко дишане и релаксация
- Позитивно самоговорене
- Търсене на подкрепа
- Проблемно решаване
- Пренасочване на вниманието

Възрастови очаквания:

- 4 години: Основни емоции, прости стратегии за успокояване
- 5 години: По-сложни емоции, по-добър контрол
- 6 години: Разбиране на смесени емоции, планиране на отговори

Предупредителни сигнали:

- Чести и интензивни емоционални изблици
- Неспособност да се успокои без помощ
- Неподходящи емоционални реакции
- Потискане или избягване на емоции
- Физически симптоми на емоционален стрес

САМОКОНТРОЛ

Способността да се контролират импулсите и да се действа обмислено.

Компоненти:

- **Инхибиторен контрол** – способност да се спрат автоматични отговори
- **Работна памет** – задържане на информация в съзнанието
- **Когнитивна гъвкавост** – адаптиране към променящи се правила
- **Планиране** – мислене за бъдещи действия
- **Отложено удовлетворение** – способност да се изчака за по-голяма награда

Развитие на самоконтрола:

- 3-4 години: Начални опити за контрол, външни напомняния
- 4-5 години: По-добър контрол, използване на стратегии
- 5-6 години: Гъвкавост, планиране, отложено удовлетворение

Предупредителни сигнали:

- Импулсивност и действие без мислене
- Трудности при спазване на правила
- Неспособност да изчака реда си
- Прекъсване на други
- Неспособност да се адаптира към промени

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С ВРЪСТНИЦИ И ВЪЗРАСТНИ

Качеството на социалните взаимоотношения с различни групи хора.

Взаимодействие с връстници:

- Инициране на контакт – започване на социални взаимодействия
- Поддържане на приятелства – развитие на продължителни връзки
- Групова игра – участие в колективни дейности
- Споделяне и сътрудничество – работа заедно към обща цел
- Решаване на конфликти – справяне с разногласия

Взаимодействие с възрастни:

- Зачитане на авторитета – признаване на ролята на възрастните
- Търсене на помощ – обръщане към възрастни при нужда
- Следване на указания – изпълнение на инструкции
- Подходяща комуникация – използване на подходящ тон и език
- Доверие – развитие на сигурни привързаности

Възрастови очаквания:

- 4 години: Първи приятелства, зачитане на възрастни
- 5 години: Стабилни приятелства, по-независимо взаимодействие
- 6 години: Сложни социални мрежи, диференцирани отношения

Предупредителни сигнали:

- Постоянни конфликти с връстници
- Неподходящо поведение към възрастни
- Липса на близки приятелства
- Прекомерна зависимост или прекомерна независимост
- Неразбиране на социалната йерархия

2.5. Адаптивни умения

Адаптивните умения включват практическите способности, необходими за ежедневното функциониране и независимост.

САМООБСЛУЖВАНЕ

Способността да се грижи за собствените физически нужди.

Основни области:

- Хранене – самостоятелно хранене с прибори
- Обличане – избор и облечване на дрехи
- Лична хигиена – миене, четкане на зъби, грижа за косата
- Тоалетни навици – използване на тоалетната независимо
- Безопасност – разпознаване и избягване на опасности

Възрастови очаквания:

- 4 години: Самостоятелно хранене, частично обличане
- 5 години: Пълна тоалетна независимост, основна хигиена
- 6 години: Пълно самообслужване, грижа за принадлежности

Предупредителни сигнали:

- Продължаваща зависимост при основни дейности
- Избягване на опити за самостоятелност
- Неспособност да се научи нови навици
- Проблеми с координацията при ежедневни дейности
- Липса на мотивация за независимост

СЛЕДВАНЕ НА ИНСТРУКЦИИ

Способността да се разбират, запомнят и изпълняват вербални указания.

Компоненти:

- Разбиране – правилна интерпретация на инструкцията
- Запомняне – задържане на стъпките в паметта
- Последователност – изпълнение в правилния ред
- Устойчивост – довършване на задачата въпреки дистракции
- Самоконтрол – съпротивление на импулси да се отклони

Сложност на инструкциите:

- Едностъпкови – една проста команда
- Двустъпкови – две свързани действия
- Многостъпкови – поредица от действия
- Условни – инструкции с „ако... то“
- Отложени – инструкции за изпълнение по-късно

Възрастови очаквания:

- 4 години: 2-3 стъпки, конкретни инструкции
- 5 години: 3-4 стъпки, някои абстрактни елементи
- 6 години: 4-5 стъпки, сложни условни инструкции

Предупредителни сигнали:

- Неспособност да следва прости едностъпкови инструкции
- Забравяне на инструкциите веднага след получаването им
- Изпълнение само на първата или последната част
- Нужда от постоянни напомняния
- Изпълнение в грешен ред или с пропуски

Стратегии за подкрепа:

- Визуални подсещения и картинки
- Разделяне на сложните задачи на по-малки части
- Използване на рими или песни за запомняне
- Практикуване в различни контексти
- Постепенно увеличаване на сложността

ОРГАНИЗАЦИОННИ УМЕНИЯ

Способността да се планират, организират и управляват дейности и материали.

Ключови области:

- **Планиране** – предварително обмисляне на действията
- **Време управление** – разбиране и използване на времето
- **Пространствена организация** – подреждане на материали и пространство
- **Приоритизиране** – определяне на важността на задачите
- **Проследяване** – следене на напредъка към цели

Развитие на организационните умения:

Планиране:

- 4 години: Прости планове за игра, моментни решения
- 5 години: Планиране за по-дълги дейности, основни стратегии
- 6 години: Сложно планиране, предвиждане на препятствия

Време управление:

- Разбиране на времевите понятия (преди/след, сега/по-късно)
- Оценка на продължителността на дейности
- Адаптиране към времеви ограничения
- Планиране според наличното време

Пространствена организация:

- Поддържане на чист и организиран работен плот
- Систематично подреждане на играчки и материали
- Намиране на необходимите неща бързо
- Използване на логични системи за организация

Възрастови очаквания:

- 4 години: Подреждане на играчки с напомняне
- 5 години: Планиране на прости дейности, основна организация
- 6 години: Самостоятелна организация, сложно планиране

Предупредителни сигнали:

- Хаотична работна среда
- Загубване на материали и принадлежности
- Неспособност да планира дори прости дейности
- Трудности с преходите между дейности
- Препъване при неочаквани промени

Стратегии за развитие:

- Използване на визуални разписания
- Създаване на рутини и структура
- Обучение в стратегии за организация
- Моделиране на добри организационни навици
- Постепенно увеличаване на отговорностите

РАБОТНИ НАВИЦИ

Нагласите и поведенията, които подкрепят ефективното учене и работа.

Основни компоненти:

- **Мотивация** – вътрешно желание за постижение
- **Устойчивост** – продължаване въпреки трудности
- **Внимание към детайли** – грижливост и точност
- **Инициативност** – самостоятелно започване на дейности
- **Отговорност** – поемане на отговорност за действията си

Развитие на работните навици:

Мотивация:

- Вътрешна мотивация срещу външна мотивация
- Интерес към ученето и изследването
- Удоволствие от постиженията
- Готовност да поеме предизвикателства

Устойчивост:

- Продължаване при първоначални неуспехи
- Търсене на помощ когато е необходимо
- Опитване на различни стратегии

- Виждане на грешките като възможности за учене

Внимание към детайли:

- Проверяване на работата си
- Стремех към качество, не само към завършване
- Забелязване на грешки и корекции
- Гордост от добре свършена работа

Възрастови очаквания:

- 4 години: Започване на дейности с ентусиазъм, кратки периоди на фокус
- 5 години: По-продължителна устойчивост, някои опити за корекция
- 6 години: Самоинициативност, качествено изпълнение, гордост от работата

Предупредителни сигнали:

- Бързо отказване при първи трудности
- Липса на интерес към нови предизвикателства
- Нехайство към качеството на работата
- Пасивност, чакане винаги да бъде подтикван
- Избягване на задачи, които изискват усилие

Стратегии за развитие:

- Предлагање на задачи с подходящо ниво на предизвикателство
- Отпразнуване на усилията, не само на резултатите
- Моделиране на добри работни навици
- Създаване на среда, която насърчава експериментирането
- Обучение в стратегии за справяне с фрустрация

Интеграция на областите

Важно е да се отбележи, че тези области на развитие не функционират изолирано. Те са тясно взаимосвързани и влияят една върху друга по сложни начини.

Взаимовръзки между областите

Когнитивно-езиково взаимодействие. Когнитивното развитие осигурява основата за езиковото развитие, докато езиковите умения подкрепят по-високи когнитивни процеси като абстрактното мислене.

Моторно-когнитивно взаимодействие. Моторното развитие влияе на когнитивното чрез осигуряване на възможности за изследване и манипулиране на средата. Финомоторните умения са особено важни за писането и академичните постижения.

Социално-емоционални основи. Социално-емоционалното развитие влияе на всички други области, тъй като емоционалната регулация и социалните умения са необходими за ефективното учене и функциониране.

Адаптивни умения като интегратор. Адаптивните умения представляват практическото приложение на всички други области в ежедневните ситуации.

Холистичен подход към оценката

При провеждане на скрининг е важно:

- **Да се оценяват всички области** – не само тези, в които има очевидни проблеми
- **Да се търсят модели** – как силните и слабите страни в различните области взаимодействат
- **Да се отчита контекстът** – как различните среди влияят на проявлението на уменията
- **Да се използват множествени източници** – различни хора и ситуации могат да дадат различна информация
- **Да се следи развитието във времето** – еднократната оценка може да бъде подвеждаща

Културни и индивидуални различия

При интерпретиране на резултатите от оценката е важно да се отчитат:

Културни фактори

- Различни очаквания за детското поведение
- Вариации в езиковите практики
- Различни стилове на родителство
- Социално-икономически влияния

Индивидуални различия

- Темперамент и личностни особености
- Силове на учене и предпочитания
- Премишен опит и излагане
- Биологични фактори и здравословно състояние

Значение за ранната интервенция

Разбирането на тези области и техните взаимоотношения е критично за:

- **Точна идентификация** на деца, нуждаещи се от подкрепа
- **Подходящо планиране** на интервенционни програми
- **Ефективно използване** на ресурсите
- **Максимизиране** на детския потенциал за развитие

Ранната интервенция е най-ефективна когато се основава на задълбочено разбиране на детското развитие и индивидуалните нужди на всяко дете. Чрез систематична оценка на всички тези области, специалистите могат да създадат цялостна картина на детските сили и нужди и да разработят най-подходящите стратегии за подкрепа.

Областите на развитие, описани в този документ, представляват основните домейни, в които децата развиват уменията си в предучилищните години. Всяка област е важна сама по себе си, но истинската картина на детското развитие се формира от сложното взаимодействие между всички тях. Ефективният скрининг изисква не само познания в всяка отделна област, но и разбиране на тези динамични взаимоотношения.

Чрез използване на този детайлен подход към оценката, специалистите могат да идентифицират не само областите на затруднение, но и силните страни, които могат да бъдат използвани за подкрепа на развитието. Това води до по-ефективни и персонализирани интервенции, които максимизират потенциала на всяко дете за успех в училище и в живота.

Рискови фактори за обучителни затруднения:

Биологични фактори:

- Генетични предразположения
- Пренатални и неонатални усложнения
- Неврологични проблеми
- Сензорни нарушения

Средови фактори:

- Социално-икономически статус
- Качество на домашната среда
- Достъп до образователни ресурси
- Културни и езикови различия

Развитийни фактори:

- Забавяне в речевото развитие
- Моторни затруднения
- Проблеми с вниманието
- Социални и поведенчески трудности

3. Организация на скрининговия процес

Етапи на скрининга

Етап 1: Подготовка (септември – октомври)

- Информирание на екипа и родителите
- Подготовка на материалите и инструментите
- Планиране на дейностите

Етап 2: Събиране на информация (октомври – ноември)

- Попълване на въпросниците от родители и детски учители
- Провеждане на структурирани наблюдения
- Събиране на документация

Етап 3: Директна оценка (ноември – декември)

- Индивидуални сесии с децата
- Стандартизирани тестове и задачи
- Наблюдение в естествена среда

Етап 4: Анализ и интерпретация (декември – януари)

- Обработка на данните
- Консултации със специалисти
- Подготовка на доклади

Етап 5: Планиране на интервенцията (януари – февруари)

- Разработване на индивидуални планове
- Консултации с родителите
- Координация с външни специалисти

Хронология на скрининговия процес: От подготовка до интервенция

Фигура 1. Хронология на скрининговия процес

Отговорни лица и роли:

Главен учител:	Координация на процеса, Връзка с родителите
Детски учители:	Провеждане на наблюдения, попълване на оценъчни форми
Логопед:	Оценка на езиковото развитие
Психолог:	Когнитивна и социално-емоционална оценка
Ресурсен учител:	Оценка на готовността за училище
Родители:	Предоставяне на информация, участие в процеса

Методи и инструменти за скрининг

Основни методи:

1. Въпросници и контролни списъци

- Стандартизирани инструменти
- Структурирани интервюта
- Анамнестични данни

2. Наблюдение

- Структурирано наблюдение
- Наблюдение в естествена среда
- Видео записи (при съгласие)

3. Директна оценка

- Стандартизирани тестове
- Развитиен скали
- Игрови задачи

4. Портфолио документация

- Детски творби
- Фотографии от дейности
- Записи на напредъка

Критерии за качество на инструментите:

Валидност:	Инструментът измерва това, което претендира да измерва
Надеждност:	Последователност в резултатите при повторни измервания
Стандартизация:	Унифицирани процедури за прилагане
Културна адекватност:	Подходящост за българския културен контекст
Възрастова адекватност:	Съответствие с развитието на ниво на децата

ПРИЛОЖЕНИЯ

ВЪПРОСНИК ЗА РОДИТЕЛИ ОБЩИ ДАННИ ЗА ДЕТЕТО

Име на детето: _____

Възраст: _____ Дата на раждане: _____

Име на родителя/настойника: _____

Дата на попълване: _____ Попълнен от: _____

РАЗДЕЛ А: РАЗВИТИЙНА ИСТОРИЯ

1. Рождение и ранно развитие

1.1. Имаше ли усложнения по време на бременността?

☐ Да ☐ Не Ако да, моля опишете: _____

1.2. Имаше ли усложнения при раждането?

☐ Да ☐ Не Ако да, моля опишете: _____

1.3. На каква възраст детето:

➤ Започна да седи самостоятелно: _____ месеца

➤ Започна да ходи: _____ месеца

➤ Каза първата дума: _____ месеца

➤ Започна да говори фрази: _____ месеца

2. Медицинска история

2.1. Има ли детето хронични здравословни проблеми?

☐ Да ☐ Не Ако да, моля опишете: _____

2.2. Приема ли детето лекарства редовно?

☐ Да ☐ Не Ако да, моля опишете: _____

2.3. Имало ли е сериозни травми или операции?

☐ Да ☐ Не Ако да, моля опишете: _____

2.4. Проблеми със зрението: ☐ Да ☐ Не

Слуха: ☐ Да ☐ Не

РАЗДЕЛ Б: ТЕКУЩО ФУНКЦИОНИРАНЕ

3. Езиково развитие

3.1. Как бихте оценили способността на детето да се изразява словесно?

☐ Много добра ☐ Добра ☐ Средна ☐ Слаба ☐ Много слаба

3.2. Разбира ли детето инструкции, подходящи за възрастта му?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

3.3. Могат ли непознати хора да разберат речта на детето?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

3.4. Проявява ли интерес към книги и разказване на истории?

☐ Много голям ☐ Голям ☐ Умерен ☐ Малък ☐ Никакъв

4. Когнитивни умения

4.1. Може ли детето да се концентрира върху дейност за възрастта си?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

4.2. Запомня ли инструкции с няколко стъпки?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

4.3. Решава ли проблеми, подходящи за възрастта си?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

4.4. Познава ли цветовете, формите, числата до 10?

☐ Всички ☐ Повечето ☐ Някои ☐ Малко ☐ Никога

5. Моторни умения

5.1. Как бихте оценили общата моторика на гетето (бягане, скачане, катерене)?

☐ Много добра ☐ Добра ☐ Средна ☐ Слаба ☐ Много слаба

5.2. Как бихте оценили финната моторика (рисуване, работа с малки предмети)?

☐ Много добра ☐ Добра ☐ Средна ☐ Слаба ☐ Много слаба

5.3. Може ли да използва ножици безопасно и ефективно?

☐ Да, много добре ☐ Да, добре ☐ С малко помощ
☐ С много помощ ☐ Не може

6. Социални и емоционални умения

6.1. Играе ли добре с други деца?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

6.2. Как реагира на промени в рутината?

☐ Много добре ☐ Добре ☐ Умерено ☐ Трудно ☐ Много трудно

6.3. Показва ли подходящи емоции в различни ситуации?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

7. Адаптивни умения

7.1. Може ли да се облича самостоятелно?

☐ Напълно ☐ Предимно ☐ Частично ☐ С много помощ ☐ Не може

7.2. Използва ли тоалетната самостоятелно?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

7.3. Може ли да яде самостоятелно с прибори?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ С помощ ☐ Не може

РАЗДЕЛ В: ОПАСЕНИЯ И ПРИОРИТЕТИ

8. Родителски опасения

8.1. Имате ли опасения относно развитието на детето си?

☐ Да ☐ Не Ако да, моля опишете: _____

8.2. Кои области смятате, че се нуждаят от най-много внимание?

☐ Езиково развитие ☐ Социални умения
☐ Моторни умения ☐ Поведение
☐ Готовност за училище ☐ Друго: _____

8.3. Получавал ли е детето специализирана помощ преди?

☐ Да ☐ Не Ако да, каква: _____

9. Семейна история

9.1. Има ли други членове на семейството обучителни затруднения?

☐ Да ☐ Не Ако да, моля опишете: _____

РАЗДЕЛ Г: ДОМАШНА СРЕДА И ДЕЙНОСТИ

10. Домашни дейности

10.1. Колко време прекарва детето пред екрани дневно? _____ часа

10.2. Четете ли заедно с детето?

☐ Ежедневно ☐ Няколко пъти седмично ☐ Седмично ☐ Рядко ☐ Никога

10.3. Участва ли в структурирани дейности извън градината?

☐ Да ☐ Не Ако да, кои: _____

Допълнителни коментари: _____

Погпис на родителя: _____ Дата: _____

ВЪПРОСНИК ЗА ДЕТСКИ УЧИТЕЛИ

ОБЩИ ДАННИ

Име на детето: _____ Група: _____ Възраст: _____

Име на възпитателя: _____ Дата на попълване: _____

Период на наблюдение: От _____ го _____ (минимум 6 седмици)

РАЗДЕЛ А: КОГНИТИВНИ УМЕНИЯ

1. Внимание и концентрация

1.1. Може ли да се концентрира върху задача за подходящо време?

☐ Винаги (15-20 мин)

☐ Обикновено (10-15 мин)

☐ Понякога (5-10 мин)

☐ Рядко (2-5 мин)

☐ Никога (пог 2 мин)

1.2. Лесно ли се разсейва от външни стимули?

☐ Никога

☐ Рядко

☐ Понякога

☐ Често

☐ Винаги

1.3. Завършва ли започнатите задачи?

☐ Винаги

☐ Обикновено

☐ Понякога

☐ Рядко

☐ Никога

2. Памет

2.1. Запомня ли инструкции с 2-3 стъпки?

☐ Винаги

☐ Обикновено

☐ Понякога

☐ Рядко

☐ Никога

2.2. Помни ли рутинните дейности и правила?

☐ Винаги

☐ Обикновено

☐ Понякога

☐ Рядко

☐ Никога

3. Логическо мислене

3.1. Разбира ли причинно-следствените връзки?

☐ Винаги

☐ Обикновено

☐ Понякога

☐ Рядко

☐ Никога

3.2. Може ли да класифицира предмети по различни признаци?

☐ Винаги

☐ Обикновено

☐ Понякога

☐ Рядко

☐ Никога

РАЗДЕЛ Б: ЕЗИКОВО РАЗВИТИЕ

4. Разбиране на речта

4.1. Разбира ли сложни инструкции?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

4.2. Следва ли разговори с няколко участници?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

5. Говорна реч

5.1. Изразява ли се ясно и разбираемо?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

5.2. Използва ли подходящи граматически структури?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

5.3. Богат ли е речниковият му запас?

☐ Много богат ☐ Богат ☐ Среден ☐ Ограничен ☐ Много ограничен

РАЗДЕЛ В: МОТОРНО РАЗВИТИЕ

6. Обща моторика

6.1. Движи ли се координирано и балансирано?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

6.2. Участва ли активно в двигателни игри?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

7. Фина моторика

7.1. Държи ли правилно молива/четката?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

7.2. Рисува ли детайлни рисунки?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

РАЗДЕЛ Г: СОЦИАЛНО-ЕМОЦИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

8. Социални умения

8.1. Взаимодейства ли подходящо с връстниците?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

8.2. Търси ли помощ, когато е необходимо?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

9. Емоционална регулация

9.1. Справя ли се адекватно с фрустрация?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

9.2. Показва ли подходящи емоционални реакции?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

РАЗДЕЛ Д: ГОТОВНОСТ ЗА УЧИЛИЩЕ

10. Академични предпоставки

10.1. Познава ли буквите от азбуката?

☐ Всички ☐ Повечето (над 20) ☐ Някои (10-20)
☐ Малко (под 10) ☐ Никои

10.2. Може ли да брои до 20?

☐ Да, без грешки ☐ Да, с малко грешки ☐ До 10 ☐ До 5 ☐ Не може

10.3. Препиства ли букви и числа?

☐ Отлично ☐ Добре ☐ Задоволително ☐ Слабо ☐ Не може

11. Работни навици

11.1. Следва ли правилата в групата?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

11.2. Организиран ли е в работата си?

☐ Винаги ☐ Обикновено ☐ Понякога ☐ Рядко ☐ Никога

Обща оценка на готовността за училище:

- ☐ Напълно готово ☐ Предимно готово
☐ Частично готово ☐ Не е готово

Области, които се нуждаят от допълнително внимание:

Препоръки за работа с детето:

Подпис на възпитателя: _____ Дата: _____

Наблюдение и оценка на детето

Структурирано наблюдение

Цел: Систематично наблюдение на детето в естествена среда за период от поне 4 седмици.

Честота: Минимум 3 пъти седмично по 15-20 минути

Фокус на наблюдението

1. Свободна игра

- Избор на дейности
- Продължителност на ангажираност
- Взаимодействие с материалите
- Творчест и въображение

2. Структурирани дейности

- Следване на инструкции
- Качество на изпълнение
- Нужда от подкрепа
- Устойчивост при трудности

3. Социални взаимодействия

- Инициативност в контактите
- Отговор на социални подканки
- Сътрудничество и споделяне
- Решаване на конфликти

Индивидуална оценка

Подготовка:

- Тиха, без разсейвания среда
- Познати материали и играшки
- Време когато детето е в добро настроение
- Продължителност 20-30 минути

Задачи за оценка:

1. Когнитивни задачи

- Сортиране по цвят, форма, размер
- Пъзели с 12-24 части

- Последователности и модели
- Решаване на прости проблеми

2. Езикови задачи

- Описване на картинки
- Разказване на история
- Следване на сложни инструкции
- Рими и звуци

3. Моторни задачи

- Рисуване на фигури
- Използване на ножици
- Нанизване на мъниста
- Хващане и хвърляне на топка

Документиране:

- Детайлни записки за всяка сесия
- Фотографии на творби (при съгласие)
- Видео записи на ключови моменти (при съгласие)
- Количествени и качествени данни

Анализ и интерпретация на резултатите

Обработка на данните

1. Събиране на всички източници

- Въпросници от родители и възпитатели
- Записи от наблюдения
- Резултати от индивидуални оценки
- Медицинска и развитийна документация

2. Систематизиране по области

- Когнитивно развитие
- Езиково развитие
- Моторно развитие
- Социално-емоционално развитие
- Адаптивни умения

3. Сравнение с възрастови норми

- Използване на стандартизирани скали
- Отчитане на индивидуалните особености
- Идентифициране на силни страни и трудности

Профил на детето

Силни страни:

- Области с типично или напреднало развитие
- Ресурси за подкрепа на по-слабите области
- Преподитания и интереси

Области за развитие:

- Значителни отклонения от нормата
- Функционални затруднения
- Нужда от специализирана подкрепа

Рискови фактори:

- Биологични предразположения
- Средови влияния
- Комбинирани рискове

Нива на риск

Нисък риск:

- Развитие в границите на нормата
- Единични, леки отклонения
- Добри компенсаторни ресурси

Умерен риск:

- Отклонения в 1-2 области
- Функционални ограничения
- Нужда от целенасочена подкрепа

Висок риск:

- Множествени, значителни отклонения
- Сериозни функционални ограничения
- Спешна нужда от интервенция

Препоръки и следващи стъпки

За деца с нисък риск

Общи препоръки:

- Прогълъжаване с обичайните дейности
- Стимулиране на силните страни
- Наблюдение на развитието

Конкретни действия:

- Редовна оценка на напредъка
- Обогаляване на средата с предизвикателства
- Подкрепа на родителите с информация

За деца с умерен риск

Общи препоръки:

- Целенасочена подкрепа в проблемните области
- Използване на силните страни за компенсация
- Тясно сътрудничество семейство-градина

Конкретни действия:

- Индивидуален план за развитие
- Допълнителни дейности и упражнения
- Консултации със специалисти
- Месечно проследяване на напредъка

За деца с висок риск

Общи препоръки:

- Незабавна специализирана интервенция
- Мултидисциплинарен подход
- Интензивна подкрепа и проследяване

Конкретни действия:

- Насочване към ЦПАР или РЦПППО
- Психологическа и логопедична оценка
- Медицински прегледи
- Седмично проследяване
- Подготовка за специални образователни нужди

Работа с родителите

Информирание:

- Обяснение на резултатите в разбираем език
- Отговори на въпросите и опасенията
- Предоставяне на писмени материали

Обучение:

- Домашни дейности и упражнения
- Стратегии за подкрепа
- Ресурси и материали

Подкрепа:

- Емоционална подкрепа
- Връзки с други семейства
- Информация за услуги и права

Координация с външни услуги

Здравни услуги:

- Педиатър, невролог, психиатър
- Логопед, ерготерапевт
- Рехабилитационни центрове

Образователни услуги:

- ЦПАР и РЦПППО
- Ресурсни учители
- Специални групи и училища

Социални услуги:

- Дирекция „Социално подпомагане“
- Центрове за обществена подкрепа
- Неправителствени организации

Документиране и проследяване

Задължителна документация:

- Индивидуален профил на детето
- План за подкрепа и интервенция
- Записи от консултации и срещи
- Доклади за напредъка

Проследяване:

- Редовни преценки на ефективността
- Корекции в плана при необходимост
- Подготовка за прехода към училище
- Предаване на информация на новите специалисти

Етични съображения и добри практики

Конфиденциалност и защита на данните

Основни принципи:

- Строга конфиденциалност на всички данни
- Достъп само на оторизирани лица
- Сигурно съхранение на документацията
- Спазване на GDPR изискванията

Информирано съгласие:

- Писмено съгласие от родителите
- Обяснение на целите и процедурите
- Право на отказ без последствия
- Възможност за оттегляне по всяко време

Културна чувствителност

Уважение към различията:

- Отчитане на културни особености
- Използване на подходящи инструменти
- Работа с преводачи при необходимост
- Избягване на културни стереотипи

Семейно-центриран подход:

- Уважение към семейните ценности
- Включване на семейството в решенията
- Отчитане на семейните ресурси
- Подкрепа за родителските компетентности

Избягване на етикетирание

Фокус върху силните страни:

- Започване с позитивните аспекти
- Използване на силните страни за развитие
- Избягване на негативни етикети
- Подчертаване на потенциала за развитие

Динамичен подход:

- Признаване, че развитието е процес
- Редовна преоценка на статуса
- Корекции в интерпретациите
- Оптимизъм за бъдещото развитие

Качество и ефективност на процеса

Обучение на персонала

Задължително обучение:

- Теоретични основи на детското развитие
- Техники за наблюдение и оценка
- Използване на скрининговите инструменти
- Работа с родители и семейства

Продължаващо развитие:

- Редовни супервизии и консултации
- Участие в семинари и конференции
- Обмен на опит с колеги
- Самооценка и рефлексия

Контрол на качеството

Вътрешна оценка:

- Редовен преглед на процедурите
- Анализ на ефективността
- Обратна връзка от родители и деца
- Корекции и подобрения

Външна оценка:

- Одити от специализирани организации
- Сертифициране на процедурите
- Сравнение с национални стандарти
- Международен обмен на практики

Измерване на резултатите

Показатели за успех:

- Процент правилно идентифицирани деца
- Ефективност на интервенциите
- Удовлетвореност на родителите
- Подобрение в развитието на децата

Дългосрочно проследяване:

- Училищни постижения
- Социална адаптация
- Нужда от специални услуги
- Обща оценка на жизненото качество

Ресурси и допълнителна информация

Полезни контакти

Национални организации:

- Министерство на образованието и науката
- Центрове за подкрепа на личностното развитие (ЦПЛР)
- Регионални центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование (РЦПППО)

Професионални организации:

- Съюз на психолозите в България
- Българска асоциация по логопедия
- Българска педиатрична асоциация

Международни ресурси:

- Световна здравна организация (WHO)
- UNICEF България
- European Agency for Special Needs and Inclusive Education

Заклучение

Ранният скрининг за обучителни затруднения в детската градина е комплексен процес, който изисква професионална подготовка, системен подход и тясно сътрудничество между всички заинтересовани страни. Успешното му провеждане може да направи решаваща разлика в живота на децата и техните семейства.

Основните фактори за успех включват:

- **Ранна идентификация:** Колкото по-рано се открият потенциалните проблеми, толкова по-ефективни са интервенциите.
- **Хolistичен подход:** Оценката трябва да обхваща всички аспекти на детското развитие.
- **Семейно партньорство:** Родителите са ключови партньори в процеса на оценка и интервенция.
- **Професионална компетентност:** Персоналът трябва да бъде добре обучен и подготвен.
- **Качествени инструменти:** Използването на валидни и надеждни оценъчни средства е от решаващо значение.
- **Етична практика:** Спазването на етичните принципи и защита на правата на децата и семействата.

Настоящите насоки представляват рамка за добра практика, която може да бъде адаптирана според специфичните нужди и условия в различните детски градини. Важно е процесът да се развива и усъвършенства континуирано, като се отчитат най-новите научни постижения и практически опит.

Инвестицията в ранна диагностика и интервенция е инвестиция в бъдещето на децата и обществото като цяло. Всяко дете заслужава възможността да развие максимално своя потенциал, независимо от началните си трудности.

Контролен списък за организация на скрининга

Подготвителен етап:

- ☐ Обучение на персонала
- ☐ Подготовка на материалите
- ☐ Информиране на родителите

- ☐ Планиране на дейностите
- ☐ Осигуряване на подходящи условия

Етап на събиране на данни:

- ☐ Разпространяване на въпросниците
- ☐ Провеждане на наблюдения
- ☐ Събиране на документация
- ☐ Организиране на индивидуални сесии
- ☐ Документиране на процеса

Етап на анализ:

- ☐ Обработка на въпросниците
- ☐ Анализ на наблюденията
- ☐ Синтез на информацията
- ☐ Консултации със специалисти
- ☐ Подготовка на доклади

Етап на планиране:

- ☐ Разработване на препоръки
- ☐ Консултации с родителите
- ☐ Координация с външни услуги
- ☐ Планиране на интервенциите
- ☐ Организиране на проследяването

Образци на документи

Съгласие за участие в скрининг

Аз, _____,
 родител/настойник на _____,
 на възраст _____ години, давам съгласие детето ми да участва в скрининг за обучителни затруднения, провеждан в ДГ „_____“.

Информиран/а съм за:

- ☐ Целите и процедурите на скрининга
- ☐ Правото ми да откажа участие без последствия
- ☐ Конфиденциалността на данните
- ☐ Възможността да се оттегля по всяко време

Погнис: _____ Дата: _____

Заключение от скрининг

Дете: _____ Възраст: _____ Дата: _____

Резултати:

Когнитивно развитие:	☐ Типично	☐ Risk	☐ Значителен risk
Езиково развитие:	☐ Типично	☐ Risk	☐ Значителен risk
Моторно развитие:	☐ Типично	☐ Risk	☐ Значителен risk
Социално-емоционално:	☐ Типично	☐ Risk	☐ Значителен risk

Общо ниво на risk ☐ Нисък ☐ Умерен ☐ Висок

Препоръки:

Отговорен специалист: _____

Погнис: _____ Дата: _____

Настоящите насоки са разработени въз основа на съвременните научни познания и добри практики в областта на ранната диагностика и интервенция при обучителни затруднения. Те трябва да се използват като ръководство, но не заменят професионалната преценка и индивидуалния подход към всяко дете.

Бележки

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

